

Robert B. Tate (1921-2011). In memoriam*

Robert Brian Tate, hispanista i filòleg, membre corresponent de la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans, va morir a Nottingham el dia 21 de febrer de 2011.

Robert Brian Tate va néixer a Belfast (Irlanda del Nord) el 27 de desembre de 1921. Allà transcorregué la seva infantesa i la seva adolescència. Durant el batxillerat va estudiar francès, alemany i castellà. Per això, l'any 1939, quan va entrar a la Queen's University de la seva ciutat, va decidir estudiar filologia romànica. Feia poc que havia estat nomenat professor de llengua i literatura espanyoles d'aquella universitat el doctor Ignasi González Llubera, membre corresponent de l'Institut d'Estudis Catalans des de 1951. A Tate li agradava de recordar el mestratge i la influència que havia exercit sobre la seva dedicació a la recerca aquest primer català de la seva vida. Li va ensenyar, deia, l'amor pels clàssics, sobretot Virgili, el valor dels llibres, i que la península Ibèrica estava formada per moltes cultures i llengües. Tots tres elements van ser decisius i fonamentals en la carrera acadèmica del professor Tate.

Després de dos anys de classes, Tate va entrar com a cadet universitari a l'exèrcit britànic a l'Índia. Amb un grup de soldats i cadets, va viatjar en comboi fins a Àfrica del Sud. A Durban els van dir que el Japó havia entrat en guerra. El comboi es va dividir en dos. Una part va anar fins a Singapur, i ell amb el seu grup a Bombai. Els primers van ser fets presoners de guerra. Tate va poder entrar com a tinent en un regiment de *gurkhas* del Nepal. Més tard, ja capità, va ser testimoni de la rendició de les forces japoneses a Rangoon.

Quatre anys després, ple d'aventures a través de l'Índia i de Birmània, es va retirar de l'exèrcit i, des de Rangoon, va tornar a Belfast. Aleshores va reprendre la carrera interrompuda i, al cap de dos anys, va obtenir la llicenciatura. Va ser en els exàmens finals quan va conèixer el segon català de la seva vida, el professor Josep Maria Batista i Roca, de la Universitat de Cambridge. Llubera i Batista el van persuadir que centrés la seva recerca en l'època del Renaixement i que estudiés la figura quatrecentista del cardenal i bisbe de Girona, Joan Margarit i Pau.

Amb el títol de llicenciat a la mà, Tate va viatjar a Barcelona per dur a terme aquestes recerques, sota el guiatge de Jordi Rubió i Balaguer, el qual va encarregar al seu becari Josep Vallverdú, membre de la Secció Filològica, que l'acompanyés els primers dies de la seva estada. Vallverdú

m'ha demanat que esmentés el seu record a l'amic en aquesta meua intervenció. Al mateix temps, Tate aprenia català a l'Ateneu Barcelonès amb Ramon Aramon i mantenia també amistat amb Martí de Riquer, Pere Bohigas, Anscari Mundó, Miquel Batllori i Jaume Vicens Vives. Tate va passar sis mesos als arxius de Girona, a la cerca de documentació de primera mà sobre la figura de Margarit. I, en aquesta ciutat, va fer amistat amb els historiadors gironins Lluís Batlle i Prats, Miquel Oliva i sobretot Santiago Sobrequés, de qui enguany es commemora el centenari del naixement —l'atzar ha volgut que ara mateix es faci l'acte institucional a l'Ajuntament de Girona—.

L'estudi *The life, works and ideas of Cardinal Margarit*, la primera gran biografia del gironí, va valer a Tate el títol de màster a la Universitat de Belfast, l'octubre de 1949. Aquest treball, reelaborat als anys 1952 i 1953, fou publicat el 1955 a les premses de la Universitat de Manchester, primera universitat en la qual el professor Tate va exercir la docència. L'any 1954, va guanyar el Premi Francesc Cambó de l'Institut d'Estudis Catalans pel treball sobre l'obra de Margarit, *El manuscrit i les fonts del Paralipomenon Hispaniae*, que seria publicat a *Estudis Romànics*. L'any 1955, va obtenir el títol de doctor a la Universitat de Belfast amb un estudi sobre l'impacte de l'humanisme en la historiografia hispànica del segle xv.

Després d'impartir docència a les universitats de Manchester i Belfast, l'any 1956 el professor Tate va començar a exercir com a professor a la Universitat de Nottingham i l'any 1958 va guanyar la primera Càtedra de Llengua i Literatura Hispàniques d'aquesta universitat, on va crear el Departament de Filologia Hispànica, que va dirigir fins a la seva jubilació, l'any 1983. Era considerat pels seus col·legues «una de les grans eminències de la Universitat».

Durant aquests anys, va continuar les seves recerques sobre historiografia humanística, però també sobre la vinculació amb la Gran Bretanya de personalitats diverses de la història de la literatura catalana, com són ara Vicent Climent i Joanot Martorell, en sengles treballs publicats en revistes especialitzades. Els seus lligams amb Catalunya s'havien estret encara més quan l'any 1966 va ser elegit membre corresponent de l'Institut d'Estudis Catalans i quan l'any següent va aparèixer a Oxford la seva traducció a l'anglès de la *Spain: A Brief History* de Pierre Vilar.

La proposta per part de l'editorial Curial, rebuda l'any 1972, de traduir al català la biografia de Margarit va suposar al professor Tate «l'estímul necessari» per revisar el seu estudi, especialment a la llum de la nova historiografia sorgida durant els darrers vint anys, com la de Jaume Vicens Vives, que no havia pogut utilitzar per a la primera

* Mariàngela Vilallonga i Vives. Vicepresidenta de l'Institut d'Estudis Catalans i catedràtica de Filologia Llatina de la Universitat de Girona. E-mail: mvilallonga@iec.cat

versió. La revisió i la posada al dia de l'obra no eren una tasca lleugera. Amb tot, s'hi va posar; i va valer molt la pena. La publicació en català de *Joan Margarit i Pau, cardenal i bisbe de Girona* a Barcelona l'any 1976 va assenyalar una fita importantíssima en la represa dels estudis sobre historiografia humanística al nostre país. Tate va contribuir a enfortir la imatge de l'humanisme català a través d'un dels seus representants més insignes. I el seu llibre sobre Margarit esdevindria, ell mateix, insígnia i model a seguir en els estudis sobre humanisme i sobre historiografia.

Ja només per haver escrit aquesta extensa, lúcida i primera biografia del cardenal i bisbe de Girona, Joan Margarit i Pau, el nom del professor Tate mereixeria ser escrit amb lletres d'or en la història de la cultura catalana. Però això no és tot. Tate va innovar el món de l'ensenyament de la cultura hispànica a la universitat, de l'hispanisme, en definitiva, en el sentit que va eixamplar-ne els horitzons perquè hi va incloure la cultura catalana, la gallega, la portuguesa, l'andalusa. Com assenyala el seu col·lega Richard A. Cardwell en la nota necrològica que ha escrit per al diari *The Times*, «les seves contribucions en llibres i articles han donat lloc a una nova valoració del món baixmedieval a Espanya, un treball marcat per la seva asseveració que la història medieval i del primer Renaixement d'Espanya comportà complexos processos de transició i una comprensió de les ideologies, la política i les estratègies narratives dels seus historiadors i historiògrafs. Aquestes percepcions formen el seu extraordinari estudi dels regnes medievals de la península Ibèrica a *Spain. A Companion to Spanish Studies* de 1973.»

Va escriure treballs sobre Virgili i Camões, sobre pelegrinatges medievals, i el seu fervor pel Camí de Sant Jaume el va portar a publicar un volum sobre la seva peregrinació amb luxoses il·lustracions fotogràfiques del seu fill fotògraf, Marcus, l'any 1987. Al llarg de la seva carrera va dedicar molts estudis a l'historiador quatrecentista Alfonso de Palencia, de qui va editar, juntament amb Jeremy Lawrence, les monumentals *Gesta Hispaniensia*, el tercer volum de les quals és encara en premsa.

Tate va ser professor visitant a les universitats de Harvard, de Cornell, de New York State a Buffalo, d'Austin i de Charlottesville, Virginia, als Estats Units. Va ser membre corresponent de la Real Academia de la Historia de Madrid des de 1974, i de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona des de 1980, el mateix any que esdevenia membre numerari de la British Academy. Va ser membre

fundador i president de l'Association of Hispanists of Great Britain and Ireland, de l'Anglo-Catalan Society, president honorari de l'Association of Teachers of Spanish and Portuguese (East Midlands Branch) i membre de l'Asociación Internacional de Hispanistas. L'any 1984 va aparèixer el volum *Essays in honour of Robert Brian Tate from his colleagues and pupils*, editat per Richard A. Cardwell i publicat per la Universitat de Nottingham. Tate era professor emèrit de la Universitat de Nottingham, la qual celebra anualment, des de l'any 2004, «The Tate Lecture», en honor seu. L'any 1995 va rebre el Premi Internacional Catalònia de l'Institut d'Estudis Catalans «per la seva aportació al coneixement de l'humanisme català i per haver promogut les relacions entre els estudiosos catalans i britànics en l'àmbit de la història de la cultura.»

Davant de la consolidació de la línia de recerca *Studia Humanitatis*, sobre humanisme català, a la Universitat de Girona, l'any 1994 Robert Brian Tate va cedir a aquesta universitat tots els documents i els materials que havia utilitzat per a les seves investigacions sobre el cardenal gironí Joan Margarit i Pau. Robert Brian Tate va tornar a Girona en diverses ocasions per materialitzar una nova donació a la Universitat de Girona: més d'un miler de volums de la seva biblioteca juntament amb documentació personal com cartes, notes de lectura, apunts de classe, conferències, separates. A partir d'aquell moment, el Fons Tate va ser ordenat i catalogat i es troba a disposició dels investigadors i estudiosos a la secció de reserva de la Biblioteca de la Facultat de Lletres. El 21 d'octubre de l'any 2004, la Universitat de Girona el va investir doctor *honoris causa*, un guardó que Tate considerava el més preuat dels seus honors. En la cerimònia d'investidura com a doctor *honoris causa* va dir: «Aquí, a Girona, vaig començar el meu treball, i aquí l'acabo.» Va fer el seu discurs en català, el seu primer amor, deia. Robert Brian Tate encara va tornar a Girona l'any 2006, per participar a la que vam anomenar «tardor margaritiana», amb una exposició i un congrés dedicats a la figura del cardenal Margarit.

D'esperit obert, d'insaciable curiositat intel·lectual, gran lector de poesia, erudit precís i meticulós, Robert Brian Tate va tenir una vida llarga i rica d'esdeveniments i de coneixences, d'amistats duradores, de reconeixements. Tate feia servir uns versos de T. S. Eliot per afirmar que la història sempre és contemporània. I se servia d'aquests mots del cardenal Margarit per lloar la Catalunya que estimava i coneixia tan bé: «Gloriosa sunt de te Catalonia.» Descansi en pau als amables verds turons de Peak District.